

YU ISSN 0350-185x

UDK 808

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

XLVII

Уређивачки одбор:

*др Даринка Гортан-Премк, др Ирена Грицкат, др Милка Ивић, др Павле
Ивић, Блаже Конески, др Тине Логар, др Александар Младеновић,
др Мирослав Николић, др Асим Пецо, др Митар Пешикан,
др Живојин Станојчић, др Драго Ђупић, др Егон Фекете*

Главни уредник:

МИЛКА ИВИЋ

БЕОГРАД

1991

PREDRAG STEPANOVIĆ, A Taxonomic Description of the Dialects of Serbs and Croats in Hungary, The Štokavian Dialect, Akadémiai kiadó, Budapest 1986, 150 страна + 5 дијалекатских карата

За синхроно и дијахроно проучавање српскохрватског језика од посебног значаја је добро познавање оних његових дијалеката који су се вековима развијали ван матичне језичке средине. Важног задатка да таксативно опише штокавско наречје Хрвата и Срба у Мађарској, што до сада није урађено, прихватио се Предраг Степановић, познати књижевник и слависта, који као припадник српске мањине у Мађарској живи и ради у Будимпешти. Део његовог стваралаштва посвећен је изучавању српскохрватских дијалеката. Степановићева књига, коју је објавила издавачка кућа Мађарске академије наука на енглеском језику 1986. године, у нашој стручној литератури незаслужено је остала без осврта.

У кратком уводу аутор скреће пажњу на то да су од дијалеката националних мањина у Мађарској српскохрватски дијалекти најмање испитани. С друге стране, друштвеноекономски развој, промене у начину живота, као и све присутнији утицај масовних медија (мађарских и југословенских) последњих деценија, судбоносно поспешују нестајање тих дијалеката. То све брже ишчезавање умногоме је одредило селективну методу на основу изабраних узорака у припремању овог рада, што не искључује да се у будућности уради систематски монографски опис свих српскохрватских дијалеката у свим местима где се они говоре у Мађарској. У приближно сто насеља, где се још говори неким од српскохрватских дијалеката, најзаступљеније је штокавско наречје (75—80) насеља), а знатно се ређе јављају кајкавска и чакавска наречја. Због те заступљености, као и због његовог значаја за српскохрватски језички систем, аутор је одлучио да се у раду ограничи на опис штокавског наречја, и то на основу грађе коју је прикупио у педесетак насеља.

После увода даје се осврт на досадашњу сразмерно малобројну литературу о српскохрватским дијалектима у Мађарској од прве половине XIX века до данас. У њој су заступљени и радови еминентних дијалектолога

српскохрватског језика. Актуални опис дијалеката темељи се на тој литератури. С друге стране, дијалектолошка грађа коју је аутор прикупио сугерише извесни критички однос према ранијим сазнањима.

Посебно поглавље књиге посвећено је питањима терминологије и класификације српскохрватских дијалеката и њиховој примени у вези са прикупљеном грађом. У посебном поглављу се говори и о односу српскохрватских дијалеката у Мађарској са онима у Југославији, што је у тесној вези са питањем историје сеоба католика и православних српскохрватског језика у Угарску. Сеобе православних су историјски јасније, док су околности и време пресељења католика мање познати. На питање из којих области савремене Југославије потичу преци оних Хрвата и Срба који данас живе у Мађарској, није увек лако одговорити. Међутим, аутор се нада да би у тражењу одговора на то питање могла да помогну детаљно спроведена дијалектолошка испитивања. У том последу он је у једном каснијем раду (*Где је била северна граница српског ијекавског говора у годинама после велике сеобе*, Српски календар 1991, Будимпешта, 75—79), истина, популарног карактера, изнео занимљиву претпоставку.

У књизи П. Степановића идентификоване су карактеристичне говорне црте шест српскохрватских штокавских дијалеката, углавном према релевантним узорима у *Дијалектологији српскохрватског језика* (Нови Сад 1966) од Павла Ивића, с тим што су узети у обзир и резултати новијих истраживања.

О сваком испитаном дијалекатском идиому аутор расправља у посебном поглављу. Срби у Барањи (Мохач, Липова, Безедск, Шарок итд.), као и у Медини (Толнанска жупанија) говоре *источнохерцеговачким дијалектом*. Карактеристичне црте *шумадијско-војвођанског дијалекта* имају говори Срба у Поморишју (Сегедин, Сириг, Деска, Нови Сентиван, Чанад, Батања), као и говори Срба у Подунављу у околини Будимпеште (Пантелија, Аљмаш, Бата, Ловра, Чип, Калаз и Помаз). Остаци косовско-ресавског дијалекта чувају се у говору Срба у селу Чобанцу (околина Будимпеште). Више су издиференцирани говори бројнијег хрватског живља у Мађарској, као што су и његови историјски етници различити. Црте *славонских говора* заступљене су у говорима католичких „Раца“ у Душноку и Баћину (Бачко-кишкунска жупанија), у говору „Хрвата“ у Мартинцима (Барања), као и у говору Срба и „Шокаца“ Сантова (Бачко-кишкунска жупанија). У Барањској жупанији *источнобосанским дијалектом* говоре „Бошњаци“ и мањи број „Шокаца“, док говори осталог већег дела „Шокаца“ представљају мешавину источнобосанског и икавског дијалекта. Црте млађег *икавског дијалекта* има говор „Буњеваца“ у Бачкој, говори „Раца“ у Андзабегу и Ерчину (околина Будимпеште), као и говори „Шокаца“ у Вершенди и, делимично, у Мохачу (Барањска жупа-

нија). Говор „Раца“ у Тукуљи (околина Будимпеште) има измешане источнохерцеговачке и млађе икавске дијалекатске црте.

У закључку аутор набраја идентификоване штокавске дијалекте и образлаже потребу израде комплетног описа српскохрватских говора у Мађарској.

После закључка даје се библиографија радова о српскохрватским дијалектима у Мађарској, као и мађарско-српски и српско-мађарски списак назива насеља која се наводе у књизи. На крају књиге налази се пет дијалекатских карата. Подручја на којима живе јужнословенске народности у Мађарској представљена су на првој карти. На другој карти су назначена места са српским и хрватским живљем у Барањској и Толнаној жупанији. На трећој карти су насеља са хрватским (буњевачким, рацким и шокачким) живљем у Бачко-кишкунској жупанији. Насеља са српским живљем у Поморишју налазе се на четвртој карти. Пета карта представља насеља са српским и хрватским (рацким) живљем у околини Будимпеште.

Ауторово добро познавање проблематике српскохрватских дијалеката у Мађарској, богатство и поузданост прикупљене грађе, њена педантна и систематска анализа и сигурни закључци само су неке одлике које чине Степановићев рад вредним. Прикупљена грађа, чији је један део, тако рећи у последњем тренутку, спасен од сигурног заборавља, као и њена интерпретација биће од значаја за многе проучаваоце разних струка, пре свега оне који ће истраживати историју и духовни живот српског и хрватског живља у Мађарској. Степановићев рад улива наду да ће у ближој будућности свет угледати и опис свих још живих српскохрватских говора у Мађарској.

Београд

Димитрије Стефановић